

GEZINNEN OP DE VLUCHT: TRAUMA & TRAUMA-HERSTEL IN GEZINSRELATIES

Studiedag 'Trauma & veerkracht bij gevluchte kinderen en gezinnen'
UNHCR, Platform Kinderen op de vlucht, & HIG-Odissee
7 november 2017 – Brussel

Lucia De Haene
Faculteit Psychologie & Pedagogische Wetenschappen, KU Leuven
Transculturele trauma-zorg aan vluchtelingen, Facultair Praktijkcentrum PraxisP

SITUERING

- onderzoek met gevluchte gezinnen
- uitbouw hulpaanbod transculturele trauma-zorg aan vluchtelingen
 - doctoraatsonderzoek: ouder-kindrelaties in context van gedwongen migratie
 - samenwerking Faculteit Psychologie & Pedagogische Wetenschappen en Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Vlaams-Brabant
 - inbedding Facultair Praktijkcentrum PraxisP, Huis Jeanne Devos
- gezinstherapeutisch aanbod — omgaan met de psychosociale gevolgen en betekenis van trauma en migratie in gezinsrelaties
- samenwerking met verwijzende instantie en breder zorgnetwerk (e.g., wijkgezondheidscentra, CAW, OCMW, opvangcentrum, school, psychiater, huisarts, gemeenschaps- en buurtinitiatieven)

GEZINNEN OP DE VLUCHT TRAUMA & TRAUMA-HERSTEL IN GEZINSRELATIES

(I) Psychosociale gevolgen van gedwongen migratie

(II) Trauma & trauma-herstel in gezinsrelaties bij vluchtelingen

(III) Perspectieven op trauma-zorg aan gevluchte gezinnen

(I) PSYCHOSOCIALE GEVOLGEN VAN GEDWONGEN MIGRATIE

- verhoogde prevalentie van psychische morbiditeit
 - posttraumatische stress (e.g., Fazel et al., 2012)
 - depressieve stemming (e.g., Beiser & Hou, 2001)
 - kinderen / volwassenen (e.g., Betancourt et al., 2012)
 - comorbiditeit & persistentie (e.g., Laban et al., 2005; Marshal et al., 2005)
 - vluchtelingenkinderen & -jongeren: ontwikkelingsperspectief
- rol van pre- en post-migratie stressoren (e.g., Montgomery, 2011; Norredam et al., 2009)
 - pervasieve impact van pre-migratie trauma
 - rol van post-migratie stressoren
 - relatieve impact & interactie van pre-migratie trauma en post-migratie stressoren (e.g., Aragona et al., 2012; Carswell et al., 2012)
- kritieken op individualiserende symptoombenadering in vluchtelingenonderzoek:
 - individualiseren van lijden — decontextualiseren van maatschappelijke conditie (De Haene & Rober, 2016)
 - georganiseerd geweld — ‘destruction of human connection’ (Herman, 1992)

(I) PSYCHOSOCIALE GEVOLGEN VAN GEDWONGEN MIGRATIE

Naar een relationeel perspectief op de gevolgen van gedwongen migratie (Derluyn, Vindevogel, & De Haene, 2013)

- Gevolgen van collectief geweld & vlucht in relationele contexten
- Een **gezinsperspectief** op de psychosociale gevolgen van gedwongen migratie
 - trauma- & migratie-specifieke relationele processen in gevluchte gezinnen (De Haene et al., 2013)
 - trauma & trauma-herstel in gezinsrelaties — gezinsrelaties als drager van post-trauma herstel in resettlement (e.g., Rousseau et al., 2004)

(II) TRAUMA & TRAUMA-HERSTEL IN GEZINSRELATIES BIJ VLUCHTELINGEN

- trauma-communicatie
- veiligheid van ouder-kindrelatie
- omgaan met culturele verandering
- gezinsconflict en gezinsgeweld
- parentificatie

➔ perspectieven op trauma-herstel in gezinsrelaties?

TRAUMA-COMMUNICATIE IN GEVLUCHTE GEZINNEN

- **‘silencing’ trauma-communicatie** (e.g., Dalgaard et al., 2015, De Haene, Rober, Adriaenssens & Verschueren, 2012; Kevers, Rober & De Haene, in press)
 - culturele strategie – ‘actief vergeten’
 - protectieve oriëntatie – bescherming & gezinscohesie
 - transgenerationale culturele continuïteit
 - inschrijven in betekenisvol toekomstperspectief

- **open trauma-communicatie** (e.g., Rousseau et al., 2007)
 - oriënteren van kinderen op toekomst
 - ondersteunen van beeld van een veilige, protectieve gastsamenleving

- **gemoduleerde disclosure** (Lin et al., 2009; Measham et al., 2010; Kevers, Rober & De Haene, in press)
 - kindontwikkeling: transmissie als toekomstperspectief
 - persoonlijke vs. collectieve betekenis – transmissie van collectieve verhalen
 - verleden vs. heden – open delen van actueel geweld in thuisland
 - relationele afstemming rond materiële praktijken van herinnering

- **balanceren tussen ‘silencing’ & ‘disclosure’ in gezinsrelaties** (De Haene & Rober, 2016)

TRAUMA-COMMUNICATIE IN GEVLUCHTE GEZINNEN

Perspectieven op trauma-herstel in gezinsrelaties (De Haene, Rousseau, Kevers, Deruddere, & Rober, in press)

- trauma-narratief als relationeel proces
- meervoudige modi van verhaal & stilte in gezinsrelaties
- protectieve rol van zwijgen

VEILIGHEID VAN OUDER-KINDRELATIES IN GEVLUCHE GEZINNEN

- **veiligheid van de ouder-kindrelatie** (Almqvist & Broberg, 2004; De Haene, Dalgaard, Montgomery, Grietens & Verschueren, 2013; De Haene, Verschueren & Grietens, 2010; Kovacec, 2004)
 - minimaliseren van emotionele nabijheid
 - traumatische verwachtingen & nabijheid
 - gedeelde intrusie
 - ouderlijke machteloosheid en overspoeling
 - veilige gehechtheidsrelaties: stabilisatie en herstel

VEILIGHEID VAN OUDER-KINDRELATIES IN GEVLUCHE GEZINNEN

Perspectieven op trauma-herstel in gezinsrelaties (De Haene, Rousseau, Kevers, Deruddere, & Rober, in press)

- ouderlijke responsiviteit als ruimte van trauma-herstel

OMGAAN MET CULTURELE VERANDERING IN GEVLUCHTE GEZINNEN

- **het negotiëren van culturele continuïteit en culturele verandering in gezinsrelaties** (e.g., Kevers, Rober & De Haene, 2017; Roubeni, De Haene, Keatley, Shah, & Rasmussen, 2015; Rousseau, Rufagari, Bagilishya, & Measham, 2004; Weine et al., 2004)
 - culturele verandering in gezinsrelaties — genderrollen, disciplineren
 - differentiële acculturatie
 - ambivalente betekenisgeving aan culturele verandering
 - beleefde ervaring van verlies ('cultural bereavement') & reactivatie van trauma-gerelateerd verlies
 - vehikel van toekomstperspectief
 - relationele transmissie van culturele identificaties (Kevers et al., 2017; Bourgeois-Guérin et al., 2014)
 - omgaan met cultureel verlies
 - transgenerationale transmissie van trauma-geschiedenis

OMGAAN MET CULTURELE VERANDERING IN GEVLUCHE GEZINNEN

Perspectieven op trauma-herstel in gezinsrelaties

- culturele identificaties & breuklijnen in levensloop
 - mobiliseren van culturele betekeniswereld (Rober & De Haene, 2014)
- rol van culturele identificaties in trauma-herstel
 - cultureel verlies — echo van verhalen van trauma
 - culturele continuïteit — continuïteit van het levensverhaal & drager van solidariteit
 - culturele verandering — toekomstperspectief & ombuigen van geschiedenis van onrecht
- stereotypering & discriminatie in sociaal-maatschappelijk weefsel

GEZINSCONFLICT & -GEWELD IN GEVLUCHTE GEZINNEN

- verhoogde prevalentie van conflict & geweld in gezinsrelaties (e.g., Chang, Rhee, & Berthold, 2008)
- van extrafamiliaal geweld naar intrafamiliaal geweld
 - cumulatieve stress & overspoeling
 - herstel van patriarchale verhoudingen (e.g., James, 2010; Rousseau, Rufagari et al., 2004)
 - de heropvoering van traumatische ervaringen (Bala, 2005)
- dynamieken van dysnormativiteit & culturaliseren in zorgpraktijk (Hassan et al., 2005)

GEZINSCONFLICT & -GEWELD IN GEVLUCHE GEZINNEN

Perspectieven op trauma-herstel in gezinsrelaties

- reactiveren van maatschappelijk geweld in gezinsrelaties
- herhaling van maatschappelijk geweld in hulpverleningsrelatie

PARENTIFICATIE IN GEVLUCHTE GEZINNEN

- kind als brug naar gastland of vertegenwoordiger van culturele gemeenschap (e.g., Walter & Bala, 2004)
- toekomstperspectieven van kinderen als dragers van hoop (Hassan et al., 2010; Roubeni, De Haene, Shah, Keatley, & Rasmussen, 2015)
 - schoolse trajecten: 'the immigrant dream'
 - heropbouw van thuisland
 - morele erfenis van gezinsgeschiedenis van georganiseerd geweld

PARENTIFICATIE IN GEVLUCHE GEZINNEN

Perspectieven op trauma-herstel in gezinsrelaties

- trauma-geschiedenis als bron van veerkracht (e.g., Rousseau et al., 2003; Vaage et al., 2009)
- relationele mobilisatie van trauma als vehikel van herstel

(III) PERSPECTIEVEN OP TRAUMA-ZORG AAN GEVLUCHE GEZINNEN

- o stabilisatie – herstel van **veiligheid**
 - herstel van structuur en controle
 - omgaan met symptomen en met de gevolgen van cumulatieve stress

- o integratie – herstel van **herinnering**
 - betekenisgeving aan traumatische ervaringen
 - een plaats voor verlies en rouw

- o socialisatie – herstel van **verbondenheid**
 - ondersteunen van toekomstperspectief
 - oriëntatie op sociale verworteling

(III) PERSPECTIEVEN OP TRAUMA-ZORG AAN GEVLUCHE GEZINNEN

Een **gezinsperspectief** op modi van trauma-zorg (De Haene et al., 2012)

- exploreren van intra-familiale gevolgen van trauma & vlucht
- ondersteunen van gezinsrelaties als ruimte van herstel: stabilisatie, integratie, & socialisatie
- gezin op de brug tussen persoonlijke & publieke ruimte: interactionele processen in sociaal weefsel, culturele gemeenschap, & institutionele actoren (Rousseau, Measham, & Nadeau, 2012)

(III) PERSPECTIEVEN OP TRAUMA-ZORG AAN GEVLUCHE GEZINNEN

o stabilisatie — herstel van **veiligheid**

- trauma-educatie in gezinscontext
- ondersteunen van ouderlijke draagkracht
- ouderlijke responsiviteit
 - partners in zorg & bescherming
 - veilige gespreksruimte over 'falen' en 'schuld'

o integratie — herstel van **herinnering**

- ondersteunen van gemoduleerde disclosure
- valideren van stilte als drager van herstel — erkenning van hoop en zorg in wat niet gezegd kan worden (De Haene et al., in press)
- verhalen van trauma & verlies (Kevers, Rober, & De Haene, in press)

o Socialisatie — herstel van **verbondenheid**

- sociale verworteling — rol van culturele identificaties
- werken rond toekomstperspectieven — rol van schoolse trajecten

GEZINNEN OP DE VLUCHT TRAUMA & TRAUMA-HERSTEL IN GEZINSRELATIES

- Rol van gezinsrelaties in trauma-herstel
 - posttrauma coping & betekenisgeving
 - vormgeven aan culturele identificaties
 - complexe interactie tussen trauma-gerelateerde & culturele betekenisgeving in gezinsrelaties
- Rol van zorgrelatie in het mobiliseren van gezinsrelaties als ruimte van trauma-herstel
 - aanknopen met gezinsspecifieke vormen van posttrauma coping
 - gedeeld partnerschap: co-auteurschap & solidariteit